

دانشگاه پیام نور

پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق

رشته: حقوق جرم و جزا

عنوان:

**بررسی علت شناختی دلایل افزایش بزهکاری اطفال
در غرب استان مازندران**

استاد راهنما: جناب آقای دکتر نریمان فاخری

استاد مشاور: جناب آقای دکتر مهران فرج الهی

پژوهشگر: آمنه سیما حاتمی

تابستان ۱۳۸۹

۱	چکیده :	۱
۳	مقدمه	۳
۵	ضرورت بیان مسأله و اهمیت آن.....	۵
۶	اهداف تحقیق :	۶
۷	سوالات مطروحه :	۷
۸	فرضیه ها :	۸
۸	پیشینه تحقیق:	۸
۱۱	فصل اول کلیات- واژگان و مفاهیم.....	۱۱
۱۲	۱-۱- تعریف بزهکاری	۱۲
۱۴	۱-۲- تعریف حقوقی جرم.....	۱۴
۱۵	۱-۳- تعریف جرم از منظر جامعه شناسی	۱۵
۱۷	۱-۴- تعریف جرم از منظر جرم شناسی	۱۷
۱۸	۱-۵- تعریف کودک:.....	۱۸
۲۱	۱-۶- تعریف نوجوان	۲۱
۲۴	۱-۷- تاریخچه بزهکاری کودکان و نوجوانان :.....	۲۴
۲۶	۱-۸- مسئولیت کیفری اطفال:.....	۲۶
۳۲	۱-۹- مسئولیت کیفری اطفال از دیدگاه مکاتب حقوق جزا.....	۳۲
۳۲	۱-۹-۱- دیدگاه مکتب کلاسیک:.....	۳۲
۳۳	۱-۹-۲- مکتب نئوکلاسیک:.....	۳۳
۳۴	۱-۹-۳- مکتب اثباتی:.....	۳۴
۳۴	۱-۹-۴- مکتب دفاع اجتماعی:	۳۴
۳۵	۱-۱۰- وضعیت جغرافیایی و اقتصادی استان مازندران	۳۵
۳۸	فصل دوم عوامل موثر در بزهکاری اطفال :	۳۸
۳۸	مقدمه:	۳۸
۴۰	۲-۱- عوامل بزه زای داخلی (فردی)	۴۰
۴۰	۲-۱-۱- علل زیستی	۴۰
۴۱	۲-۱-۱-۱- تبیین نظریات مبتنی بر علل زیستی	۴۱
۴۱	۲-۱-۱-۱-۱- نظریه جبر زیستی.....	۴۱

- ۲-۱-۱-۱-۲ پیژوهشهای مبتنی بر تیپ شناسی ۴۳
- ۲-۱-۱-۲ تأثیر عوامل فیزیولوژیکی بر بزهکاری ۴۶
- ۲-۱-۱-۲ نقش هورمون ها ۴۶
- ۲-۲-۱-۱-۲ نقش سیستم عصبی ۴۷
- ۳-۲-۱-۱-۲ اختلالات همزمان با ولادت ۴۹
- ۳-۱-۱-۲ پیشینه تاریخی مطالعات مبتنی بر عوامل ژنتیکی ۵۰
- ۱-۳-۱-۱-۲ خانواده سنتی، محور بررسی های ژنتیکی ۵۰
- ۴-۱-۱-۲ عوامل محیطی تأثیر گذار بر وراثت ۵۱
- ۱-۴-۱-۱-۲ عوامل قبل از ولادت ۵۱
- ۲-۴-۱-۱-۲ عوامل تربیتی تأثیر گذار بر وراثت ۵۵
- بند اول - تعریف تربیت ۵۵
- بند دوم - تأثیر تربیت بر صفات ارثی ۵۷
- ۵-۱-۱-۲ تأثیر سن و جنس بر بزهکاری ۵۹
- ۱-۵-۱-۱-۲ سن ۵۹
- ۲-۵-۱-۱-۲ جنس ۶۰
- ۲-۱-۲ علل روانی ۶۲
- ۱-۲-۱-۲ نظریه های روان شناسی درباره بزهکاری ۶۳
- ۱-۱-۲-۱-۲ شخصیت ۶۵
- ۲-۱-۲-۱-۲ طبقه بندی شخصیت ۶۶
- ۳-۱-۲-۱-۲ مولفه های شخصیت جنایی ۶۸
- ۱-۳-۱-۲-۱-۲ خویشتن بینی ۷۰
- ۲-۳-۱-۲-۱-۲ گهگیری ۷۰
- ۳-۳-۱-۲-۱-۲ پرخاشگری ۷۱
- ۴-۳-۱-۲-۱-۲ بی تفاوتی عاطفی ۷۳
- ۲-۲-۱-۲ اختلالات روانی ۷۴
- ۱-۲-۲-۱-۲ روان نژندها (نوروها) ۷۴
- ۱-۱-۲-۲-۱-۲ اضطراب و علائم آن ۷۶
- ۲-۱-۲-۲-۱-۲ افسردگی و انواع آن ۷۷
- ۳-۱-۲-۲-۱-۲ فوبیا یا هراس مرضی ۷۸
- ۴-۱-۲-۲-۱-۲ وسواس و علائم آن ۷۹

- ۷۹ ..... ۵-۱-۲-۲-۱-۲ هیستری و انواع آن
- ۸۰ ..... ۲-۲-۲-۱-۲ روان پریشی (پسیکوز) واهم آن
- ۸۱ ..... ۱-۲-۲-۲-۱-۲ اسکیزوفرنی و علل آن
- ۸۴ ..... ۲-۲-۲-۲-۱-۲ پارانویا و علل آن
- ۸۵ ..... ۳-۲-۲-۲-۲-۲ پسیکوپاتی و علل آن
- ۸۸ ..... بند دوم - عوامل خانوادگی:
- ۸۹ ..... ۲-۲: عوامل بزه زای خارجی (محیط زیست و عوامل اجتماعی)
- ۹۰ ..... ۱-۲-۲: محیط طبیعی (جغرافیایی)
- ۹۰ ..... ۱-۱-۲-۲: تأثیر محیط طبیعی بر رفتار اجتماعی انسان
- ۹۱ ..... ۲-۱-۲-۲: تأثیر محیط طبیعی بر بزهکاری
- ۹۳ ..... ۲-۲-۲: محیط اجتماعی
- ۹۴ ..... ۱-۲-۲-۲: نقش محیط اجتناب ناپذیر (خانواده) در بزهکاری کودکان و نوجوانان
- ۹۴ ..... ۱-۱-۲-۲-۲: محیط متشنج خانواده
- ۹۵ ..... ۲-۱-۲-۲-۲: از هم گسیختگی خانواده
- ۹۷ ..... ۳-۱-۲-۲-۲: کیفیت مهر و محبت در خانواده
- ۹۹ ..... ۴-۱-۲-۲-۲: چگونگی رفتار با فرزندان
- ۹۹ ..... ۵-۱-۲-۲-۲: وضعیت اقتصادی خانواده
- ۱۰۱ ..... ۶-۱-۲-۲-۲: بزهکاری یکی از افراد خانواده
- ۱۰۲ ..... ۷-۱-۲-۲-۲: اعتیاد والدین
- ۱۰۳ ..... ۸-۱-۲-۲-۲: تأثیر رفتارهای مخرب بر شخصیت نوجوان در خانواده
- ۱۰۴ ..... ۳-۲-۲-۲: محیط اجتناب ناپذیر (مسکن) و تأثیر آن در بزهکاری
- ۱۰۴ ..... ۱-۳-۲-۲-۲: کیفیت مسکن و تأثیر آن در بزهکاری
- ۱۰۵ ..... ۲-۳-۲-۲-۲: تأثیر محل سکونت نامناسب و عوامل جرم زایی آن
- ۱۰۶ ..... ۳-۳-۲-۲-۲: مهاجرت و تأثیر آن در بزهکاری
- ۱۰۹ ..... ۴-۲-۲-۲: تأثیر محیط اتفاقی در بزهکاری
- ۱۰۹ ..... ۱-۴-۲-۲-۲: محیط تحصیلی و چگونگی تأثیر آن در بزهکاری
- ۱۱۱ ..... ۲-۴-۲-۲-۲: محیط دوستان و نقش آنان در بزهکاری
- ۱۱۲ ..... ۵-۲-۲-۲: تأثیر محیط انتخابی در بزهکاری
- ۱۱۲ ..... ۱-۵-۲-۲-۲: انتخاب محیط شغلی و تأثیر آن در بزهکاری
- ۱۱۴ ..... ۲-۵-۲-۲-۲: چگونگی گذراندن اوقات فراغت و تاثیر آن در بزهکاری

۱۱۶	۲-۲-۲-۳- نقش محیط های مخرب و تأثیر آن در بزهکاری
۱۱۶	۲-۲-۲-۳-۱- محیط های دارای فحشا
۱۱۷	۲-۲-۲-۳-۲- محیط های دارای مواد مخدر و مشروبات الکلی
۱۲۰	۲-۳- نقش ارزشهای دینی و اخلاقی :
۳۸	فصل سوم: عوامل بزهکاری اطفال در غرب استان مازندران
۱۲۴	۳-۱- تأثیر عوامل بزه زای داخلی در غرب استان مازندران
۱۲۵	۳-۱-۱- عوامل روانی
۱۲۵	۳-۱-۲- وراثت
۱۲۶	۳-۱-۳- عوامل فیزیولوژیکی
۱۲۷	۳-۲- تأثیر عوامل بزه زای خارجی در غرب استان مازندران
۱۲۷	۳-۲-۱- محیط جغرافیایی
۱۲۸	۳-۲-۲- خانواده
۱۲۹	۳-۲-۳- مسکن
۱۳۰	۳-۲-۴- وضع اقتصادی
۱۳۲	۳-۲-۵- محیط تحصیلی - شغلی
۱۳۲	۳-۲-۶- مهاجرت
۱۳۳	۳-۲-۷- دوستان ناباب
۱۳۴	۳-۳- تجزیه و تحلیل کیفی اطلاعات
۱۳۵	۳-۳-۱- عوامل فردی :
۱۳۵	۳-۳-۲- عوامل اجتماعی :
۱۳۵	۳-۳-۳- عوامل خانوادگی :
۱۳۶	۳-۳-۴- عوامل اقتصادی :
۱۳۶	۳-۳-۵- عوامل روانی :
۱۳۶	۳-۳-۶- عوامل مذهبی و اعتقادی :
۱۳۷	۳-۴- روشهای پیشگیری :
۱۳۷	۳-۴-۱- پیشگیری اجتماعی :
۱۳۸	۳-۴-۲- نقش خانواده در پیشگیری
۱۴۰	نتیجه گیری
۱۴۰	مقدمه:
۱۴۱	نتایج به دست آمده از تحقیق

- ۱۴۳.....مقایسه نتایج و یافته های پژوهش :
- ۱۴۴.....مقایسه نتایج تحقیقات انجام شده در گذشته با تحقیق فوق:
- ۱۴۵.....مقایسه تحلیل به عمل آمده از نظر مسئولین با جامعه نمونه:
- ۱۴۶.....محدودیت های تحقیق :
- ۱۴۶.....پیشنهاد ها:
- ۱۵۰.....راهکارهای پیشنهادی مسئولین غرب استان مازندران :
- ۱۵۴.....منابع

پیوست ها

پروردگارا :

به من آرامش ده تا بپذیرم آنچه را که نمی توانم تغییر دهم.

دلیری ده تا تغییر دهم آنچه را می توانم تغییر دهم.

بینش ده تا تفاوت این دو را بدانم.

مرا فهم ده تا متوقع نباشم دنیا و مردم آن مطابق میل من رفتار نمایند.

سپاسگذاری :

حمد و ستایش به درگاه حق تعالی که اشرف مخلوقات آفریده اوست . به او هنر نوشتن آموخت و عقل این رسول باطنی را به عنوان قطب نمای قرب الهی به او عطا فرمود. حمد و ستایش بیکران شایسته لطیف زیبا آفرینی است که در صدف گیتی گوهر دانش بیافرید.

سپاس صمیمانه خود را به همه اساتید محترم گروه حقوق دانشگاه پیام نور به ویژه جناب آقای دکتر نریمان فاخری استاد راهنمای محترم و جناب آقای دکتر فرج الهی استاد مشاور محترم که نگارش این تحقیق با راهنمایی این بزرگان امکان پذیر شده تقدیم می نمایم.

از آنجایی که سرشت انسانی مبتنی بر تمایل عدالت بنا شده است امیدوارم بتوانم جهت استمرار آن گامی موثر بردارم.

تقدیم و تشکر :

باسپاس بی پایان از راهنماییها و زحمات بی دریغ اساتید گرانقدرم .جناب آقای دکتر فاخری استادراهنمای محترم و جناب آقای دکتر فرج الهی استاد مشاور گرامی .سپاس بی دریغ مرا پذیرا باشید.

تقدیم به پدر و مادرم:

خدا را سپاس می گویم که چون شما را به من ارزانی فرمود. شما که بی منت تکیه گاه لحظه های دشوار زندگی ام بوده اید. گرمای دستهای مهربانتان را در دستان کودکی ام ارج می گذارم و همراهی صمیمانه تان را که از همیشه تا هنوز با من است قدر می نهم.

تقدیم به همسرم:

به پاس عاطفه سرشار و گرمایی امید بخش وجودش که در این سردترین روزگاران بهترین پشتیبان است و به پاس محبتهای بی دریغش که هرگز فروکش نمی کند.

تقدیم به فرزندان دلبندم :

که طی این مسیر طولانی بالبخند آنها امکان پذیر شد و ترس از این سفر را برایم بی معنا کرد.

چکیده :

« آیا تا به حال فکر کرده ایم چه عواملی در به وجود آوردن یک بزهکار موثر است؟ دلایل ارتکاب به جرم چیست؟ درباره جلوگیری از افزایش جرم چه می توان کرد؟ سوالات فوق توسط مسئولین به دقت مورد بررسی و مباحثه قرار گرفته است. آیا علت آن انحطاط اخلاقی یا انزوای فرهنگی است یا بیکاری و فقر؟ یا اشتباهات خانوادگی یا عدم آگاهی والدین نسبت به وظایف خود در قبال فرزندان و عوامل روانکاوی؟^۱»

سالیان دراز است که دانشمندان علم حقوق درصدد بر آمده اند که ریشه بزهکاری اطفال را دریابند و تحقیق نمایند چرا طفل به مقررات اجتماع پشت پا زده و آنها را نقض می نمایند و سرانجام در بررسی های همه جانبه و گسترده به این نتیجه رسیده اند که عوامل خانوادگی ، فرهنگی ، اجتماعی ، فقر و نداری خانواده در پیدایش و علل بزهکاری تأثیر فوق العاده ای داشته است. علت بروز بزهکاری علت واحدی نیست بلکه همیشه چندعامل باعث بروز بزه در افراد می شوند. علل مهمی که می توان نسبت به سایر عوامل اساسی تر تشخیص داد شامل عوامل اجتماعی ، اقتصادی ، روابط نوجوان و والدین می شود.

جامعه شناسان به عوامل مستقیم و غیر مستقیم محیط و تراکم جمعیت ، وضع سکونت و... توجه کرده اند. بررسی ها نشان می دهد وقتی که در جامعه ای ثبات و پایداری اجتماعی وجود نداشته باشد میزان جرم رو به افزایش می گذارد. فقر نیز از عوامل مهم انحرافات در میان اطفال و نوجوانان است. احتمال می رود مهمترین عامل روش تربیتی نادرست و اختلال در شیکه ارتباطی و عاطفی خانواده است. دیده شده است بزهکاری در خانواده هایی وجود دارد که والدین از روشهای انضباطی بسیار سختگیرانه یا بسیار بی بند و بار استفاده می کنند. به جای استدلال از تنبیه بدنی بهره می گیرند. خانواده های کودکان بزهکار اغلب فاقد پدر بوده یا پدر غیبت طولانی دارد. در حالیکه بزهکاری با طلاق در خانواده همبستگی دارد ثابت شده داشتن مشکلات در مدرسه با بزهکاری رابطه دارد. همانند سازی با همسالان عامل مهمی در بزه است. نوجوانی که توسط والدین طرد می شود برای کسب حمایت و تأیید به سوی همسالان کشانده می شود.

عوامل دیگر مانند تأثیر محیط و محله ، تأثیر مطبوعات و تلویزیون ، سینما و سایر عوامل دست به دست هم داده و کودک مستعد انحراف را در معرض سقوط و تباهی قرار می دهد که البته عوامل درونی و عوامل ناشی از ساختمان جسمی ، روحی و روانی در این میان از اهمیت به سزایی برخوردارند. همچنین عوامل مادرزادی از قبیل وراثت ، ضربه های مغزی ، ترشحات و طرز کار غدد داخلی ، پریشان روانی و امثال آنها در پیدایش بزهکاری کودکان و نوجوانان موثرند. پژوهشگر در پی آن است که بداند چه عواملی در گرایش و افزایش بزهکاری نوجوانان موثر است.

برای این منظور تعداد ۱۲ نفر از نوجوانان بزهکار (کلیه بزهکاران نوجوانان غرب استان مازندران در مرداد ۸۹) واقع در زندانهای نشتارود و نوشهر به عنوان جامعه آماری انتخاب شدند این تحقیق دارای ۴ فرضیه و ۶۴ سوال باز و بسته پاسخ ویژه بزهکاران و ۲۵ سوال بسته پاسخ ویژه مسئولین می باشد. سوالات پرسشنامه محقق ساخته می باشد و به صورت مصاحبه رودرو با بزهکار توسط پژوهشگر تکمیل شد. تحلیل به دلیل برابری جامعه نمونه با جامعه آماری فقط با استفاده از آمار توصیفی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج ، فرضیه های تحقیق را در بر می گیرد. این فرضیه ها موارد شرح داده شده فوق می باشد. نتایج به دست آمده تعدادی از فرضیه ها را در این قسمت استان اثبات و منجر به رد تعداد دیگری شد. علاوه بر آن در این تحقیق در فصل اول به تعاریف و بیان مسئولیت کیفری از دیدگاههای مختلفی و زمانهای گذشته و حال در ایران و سایر پرداخته در نهایت سعی گردیده راههای پیشگیری از دیدگاه های مختلف مسئولین و محقق مورد بررسی قرار گیرد.

واژگان کلیدی: علل بزهکاری اطفال - خانواده - عوامل اجتماعی - فقر - غرب استان مازندران

مقدمه

امروزه نسل جوان، به ویژه نوجوانان که قسمت اعظم جمعیت هر کشور را تشکیل می دهند، بیش از همه سطوح سنی مورد توجه و عنایت کارشناسان اجتماعی و روانشناسان و روانپزشکان و جرم شناسان بوده و بیشترین مطالعات و تحقیقاتی که صورت می گیرد، متمرکز بر اصلاح رفتار و اندیشه این گروه خاص و مصروف بازیافت عوامل مؤثر در انحراف و یا ارشاد این گروه سنی است، و شاید مهمترین دلیل توجه خاص متخصصین و اندیشمندان علوم مختلف انسانی به این امر، اکثریت نسبی این افراد نسبت به گروه های سنی دیگر است.

به هر حال جوان بودن جمعیت یک جامعه، طیف وسیعی از مشکلات و مسئولیت های خاص را پیش روی آن جامعه قرار می دهد. از جمله مهمترین این مشکلات مسأله بزهکاری افراد جوانی است که به دلایل گوناگون در حالت تعارض با قانون قرار می گیرند. نیروهایی که از نظر ظرفیت کاری و انرژی بالقوه می توانند آینده کشور را تضمین کنند، به شرط اینکه مسئولین کشور و خانواده ها با برنامه ریزی و آینده نگری در جستجوی شناخت و حل مسائل و مشکلات این گروه برآمده و این ذخیره عظیم انرژی را در جهت رشد و شکوفایی کشور به کار بندند.

مسئله بزهکاری برخلاف تصور برخی به قرن معاصر اختصاص ندارد و تاریخ آدمی پر از انواع جرمها و جنایت هاست، لیکن برای انسان معاصر که از لحاظ پیشرفت های علمی و صنعتی در تاریخ بی نظیر است؛ واقعاً دشوار است که هر روز شاهد انواع متعدد جرم ها باشد و از کنترل خویش درماند؛ به همین سبب موضوع بزهکاری نوجوانان و جوانان، امروزه یکی از مهمترین پدیده ها و مسائل مورد بحث متخصصان علوم انسانی است. بررسی های جرم شناسی نشان می دهد، از آنجا که هر معلول علتی دارد و هیچ چیز به خودی خود به وجود نمی آید، بنابراین هر جرم دارای علل سازنده ای است که بر روی فرد تاثیر می گذارد و او را به سوی بزهکاری سوق می دهد. دوران نوجوانی و جوانی دورانی هستند که به جهت تحولات بلوغ، بیشترین بزهکاری در این دوره حادث می گردد. بزهکاری، پدیده طبیعی هر اجتماع است؛ لذا نبایستی علل آنرا در امور استثنایی جستجو کرد، بلکه برعکس این علل در جریانات کلی و بنیادهای هر جامعه وجود دارد؛ چه علت یا عللی وجود دارد که در جامعه ای معین و با ساختاری مشخص عده ای با ارتکاب جرائم زندگی می کنند و گاه زندگی خود را نیز برای اینگونه زیستن از دست می دهند.

برخی روان شناسان و جامعه شناسان مسئله ازدیاد جرم در سال های اخیر را نتیجه پیشرفت صنایع، افزایش کشورهای صنعتی، ایجاد کارخانه ها، ازدیاد سرو صدا، گسترش شهرها و تجمع جمعیت می دانند؛ به عقیده آنان بشر امروزی آن آرامش و آسایشی را که پیشینیان او داشته اند، از دست داده و به نوعی اضطراب روحی دچار گردیده است. از این رو با کمترین بهانه ای رشته عقل و منطق و صبر و تحمل را از دست داده به ارتکاب جرم و جنایت دست می زند.

در واقع مجرمین بزرگسال، همان بزهکاران نوجوان هستند که انحرافات آنها ادامه یافته است. گاهی اوقات نوجوانان قبل از رسیدن به سن ۱۸ سالگی در یک دوره یکساله ممکن است بیشتر از چندبار مرتکب اعمال بزهکارانه شوند، که البته پسران بیش از دختران مرتکب جنایت می شوند و اعمال جنایی آنان نیز شدیدتر است. دستگیر شدگان نوجوان اغلب، شامل افراد ۱۵ تا ۱۸ ساله هستند و این در حالی است که از نوجوانان و جوانان بزهکار تعدادی دستگیر و محاکمه نشده اند و طبعاً آمار آن نیز مخفی می ماند.

ضرورت بیان مسأله و اهمیت آن

بزهکاری به عنوان یک معضل اجتماعی، مورد توجه صاحب‌نظران علوم اجتماعی است و در این میان بزهکاری نوجوانان و جوانان دارای اهمیت ویژه ای است. کارشناسان معتقدند کاهش سن مجرمان و رسیدن آن به سن ۱۲ تا ۱۷ سال، بسیار تأثیربرانگیز و نگران کننده است. نگاهی به هرم جمعیتی کشور بیانگر عمق مسائل مربوط به نوجوانان در جامعه ما می باشد. ساخت جمعیتی جوان بیش از ۲۰ میلیون نفر است و اگر نگاهی به آمار زندانیان کشورمان از آغاز پیروزی تاکنون داشته باشیم، مشاهده می گردد علیرغم این که جمعیت کشور حدود سه برابر افزایش داشته، اما جمعیت کیفری ایران ۳۰ برابر شده است و آمارهای منتشر شده در خصوص وضعیت و ترکیب بزهکاران زیر ۱۸ سال که در مراکز اصلاح و تربیت نگهداری می شوند نشان می دهد که ۹۹/۸۷ درصد ۱۲ تا ۱۸ ساله بوده اند^۱.

این آمارها همه از گستردگی موضوع و اهمیت مطالعه در خصوص بزهکاری نوجوانان و جوانان به عنوان یک واقعیت غیر قابل انکار خبر می دهند و این در صورتی است که تجربه نشان داده است، تنها تعدادی از نوجوانانی که دست به قانون شکنی می زنند دستگیر می شوند و از کسانی که دستگیر شده اند تنها تعداد معدودی بازداشت شده و تعداد کمتری محاکمه و به زندان می روند.

در مطالعه علل رفتار مجرمانه، همیشه باید عوامل چندگانه موجود جرم و تأثیر متقابل آنها را در یکدیگر مورد نظر قرار دهیم. برحسب مورد ممکن است تأثیر یکی از این عوامل از عامل دیگر بیشتر باشد، ولی هیچ گاه یک عامل واحد، علت کلیه رفتارهای مجرمانه نیست. در بزهکاری، عوامل زیستی، اجتماعی و روانی بر یکدیگر اثر می گذارند و با یکدیگر همبستگی دارند.

بزهکاری را می توان به منزله یک بیماری اجتماعی تلقی نمود که باید معالجه شود. مسلماً برای مبارزه با هر مرضی باید ابتدا آن را شناخت و به زمینه های پیدایش آن پی برد، سپس بیمار را نجات داد و از بروز دوباره این عارضه پیشگیری نمود. چنانچه بزهکاری یک عارضه و آسیب اجتماعی تلقی شود، «قشر نوجوان و جوان» به عنوان یکی از اقشار آسیب پذیر جامعه در معرض ابتلا به این عارضه هستند یا به نوعی از آن دچار شده اند. بررسی علت ها، سبب می شود که مسئولین و خانواده ها، به چگونگی شکل گیری اعمال نابهنجار شناخت پیدا کنند، آنگاه شیوه های صحیح و مناسب مبارزه با آنها را جستجو نمایند.

---

^۱ - عباچی - سمریم - حقوق کیفری اطفال در سازمان ملل - چاپ اول - انتشارات مجد - ۱۳۸۰ - ص ۳

لذا اینگونه مطالعات و تحقیقات ضرورت می یابند تا کجروی ها و جرایم بهتر و عمیق تر شناخت جامعه، فراهم می سازد و خانواده و دولت ، حال و آینده کشور از خسارات مادی و معنوی فراوانی رهایی می یابند.

اهداف تحقیق :

آنچه در مطالعات جرم شناسی ضرورت دارد، شناخت عوامل موثر و زمینه ساز در ایجاد بزهکاری است با توجه به اینکه سازندگی فردای جامعه بستگی به نیروی فعال - پرشور و سلامت جسمی - روحی نسل جوان دارد ، لازم است که همه امکانات جامعه را برای شناخت این عوامل پیشگیری ، مبارزه و ریشه کن کردن بزهکاری کودکان و نوجوانان کشورمان به کار بریم. خسارات جانی و مالی فراوانی که از بزهکاری این افراد به بار می آید، ضرورت شناخت علل به وجود آورنده بزهکاری را به وجود می آورد. اینکه آیا باید راه مبارزه را منحصر به مجازات نمود ، یا آنکه راههای دیگری هم در نظر گرفت. برای مبارزه اساسی با پدیده اجتماعی باید با علل آن با مبارزه برخاست ، نه با معلول. قرنهایست که دولتها راه مبارزه منحصر به برقراری تشدید مجازات نموده اند. این سیاست کیفری نه تنها از میزان بزه نکاسته ، بلکه تعداد آنها روز به روز بیشتر شده است. از طرف دیگر، همان گونه که در بیماریهای جسمی پیشگیری به درمان ترجیح دارد، در بیماریهای روحی - روانی بهتر است پیش از آنکه فرد دچار اختلال گردد به فکر پیشگیری بود.

درخصوص بزهکاری دو مسئله اهمیت دارد: ۱ - چه عواملی آنان را به سوی بزه سوق می دهد؟ ۲ - چگونه شخص مبتلا را درمان نمود تا به تدریج از میزان جرم کاسته شود؟

برداشتن هر قدمی هر چند کوچک در جهت یافتن علل این مشکلات ارزنده است. زیرا از این طریق می توان راه حلهای علمی و مناسبتری را در مواجهه با این مشکلات برداشت و یا به کار گرفتن شیوه های تربیت درست پیشگیری های لازم را به عمل آورد. البته مطالعه تمام جنبه ها کاری پیچیده - دشوار و احتمالاً غیر ممکن است در تحقیق حاضر با توجه به اهمیتی که عوامل مسبب بروز اختلالات رفتاری در زندگی اطفال دارند، اثر این عوامل مورد مطالعه قرار می گیرد. عواملی مانند عوامل خانوادگی - اجتماعی - روانی و اقتصادی مورد توجه می باشد که برای حل اختلالات و از شود، منشاء آنها کشف گردد و بالاخره راه های اصلاح و بازپروری بزهکاران هموار گردد.

سوالات مطروحه :

۱- نقش محیط خانوادگی - جغرافیایی در افزایش بزهکاری اطفال چگونه است؟

۲ - آیا عوامل اقتصادی می تواند در افزایش بزهکاری موثر باشد؟

۳- شخصیت کودکان و عوامل روانی چه تأثیری بر افزایش بزهکاری دارد؟

۴ - نقش ارزشهای دینی و اخلاقی در بزهکاری چیست؟

روش تحقیق:

در تحقیق پیش رو روش نظری میدانی انتخاب شده است. تحقیق از طرفی جنبه پیمایشی دارد. که عبارت است از: جمع آوری منظم اطلاعات در باره افراد گروه از طریق مصاحبه برای اخذ داده ها بطور مستقیم و تعبیر و تفسیر نتایج بر طریق آماری. روش تحقیق از طرفی براساس مشاهده غیر مشارکتی است که بر مبنای فرضیاتی در این زمینه استوار شده است که عوامل مختلف بزهکاری با نوع جرمی که مرتکب می شوند ارتباط آن با متغیرها را مورد بررسی قرار می دهد. به دلیل محدودیتهای پرسشنامه از مصاحبه نیز استفاده شده است. زیرا در پرسشنامه احتمال عدم فهم و برداشت یکسان آزمونیها از سوالات وجود دارد. همین به دلیل اینکه غالباً افراد سعی می کنند تا تصویری را که از خویش در ذهن دارند در پرسشنامه منعکس کنند، در نتیجه اطلاعات دقیق به دست نمی آید.

بطور کلی روشهای استفاده شده عبارتند از: پرسشنامه جهت ارائه به اطفال بزهکار- مسئولان و اساتید. به دلایل ذکر شده مصاحبه نیز صورت می پذیرد. هم چنین بررسی پرونده های موجود در نیروی انتظامی و دادگاههای غرب استان مازندران در سرفصل کار قرار داشت که متأسفانه دادگاه اجازه بررسی پرونده را صادر ننمود.

دو نوع پرسشنامه تهیه شد: ۱- ویژه بزهکاران شامل ۶۴ سوال ۲- ویژه مسئولین شامل ۲۵ سوال

سوالات پرسشنامه محقق ساخته می باشد که تعدادی از اساتید رشته روانشناسی و علوم اجتماعی غرب استان آن را تایید نمودند.

پرسشنامه پژوهشی این امکان را می دهد که ارزیابی صادقانه از علل بزهکاری افراد داشته باشیم. هم چنین شامل اطلاعات عمومی در باره جامعه آماری می باشد و هم از نظر اطفال بزهکار در مورد موضوع تحقیق جویا می شود. سوالات پرسشنامه وضعیت شخصی - خانوادگی - جغرافیایی - محکومیت - اقتصادی - روانی و اجتماعی را مورد سنجش قرار می دهد تا معایب ذکر شده فوق به حداقل برسد. با توجه به تعداد اندک (دوازده نفر در دو زندان) جامعه نمونه با جامعه آماری یکسان می باشد. در زندان نشتارود بزهکاران از رامسر تا کلارآباد و در زندان نوشهر بزهکاران چالوس تا محمود آباد نگهداری می شوند.

به دلیل نداشتن جامعه نمونه استفاده از آمار استنباطی عملاً غیر ممکن است. لذا سعی شد در تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی بهره گرفته تا نتیجه ای مطلوب حاصل گردد. در این پژوهش جامعه آماری شامل کودکان و نوجوانان بزهکار معرفی شده به زندان های نشتارود و نوشهر بود که پرسشنامه ها توسط محقق به صورت مصاحبه با بزهکاران تکمیل شد.

فرضیه ها :

۱- عوامل خانوادگی - جغرافیایی - محیطی بر افزایش بزهکاری موثر است.

۲- عوامل اقتصادی در افزایش بزهکاری اطفال اثر گذار است.

۳- عوامل روانی در بروز بزهکاری اطفال اثر گذار است.

۴- فقدان ارزشهای دینی و اخلاقی در بروز بزهکاری اطفال تأثیر گذار است.

پیشینه تحقیق:

بررسی علمی بزهکاری سالهاست مورد توجه دانشمندان قرار گرفته و متخصصان رشته های مختلف هر یک دریچه ای به بررسی این مسئله همت گماشتند. حاصل تلاش این کوششها نشان دهنده پیچیدگی موضوع و معضلات حقوقی است و مشخص می شود که بزهکاری بر اثر عوامل گوناگون بروز می کنند و از انگیزه های متفاوت و ناشناخته سرچشمه می گیرند.

در سال ۱۹۸۹ در تحقیقی برای شناخت سبب شناسی بزهکاری، روزبینیوم دریافت که نوجوانانی که پیوند قوی با والدینشان دارند کمتر مستعد برای ایجاد بزهکاری هستند. فالاتری و همکارانش در سال

۱۹۹۹ گزارش داده اند نوجوانان بدون والدین به ویژه در زمان ساعات بعد از مدرسه استعداد بیشتری برای دست زدن به اقدامات بزهکارانه دارند.

در تحقیقاتی در زلاند نو که توسط روانشناس مانیف بر روی ۵۳۵ مرد و ۵۰۲ زن که از بدو تولدشان (از سالهای ۱۹۷۲ و ۱۹۷۳) در این مطالعه شرکت داشتند صورت پذیرفت نتایج به دست آمده حاکی از این امر بود که برخی کودکان از اوایل زندگی‌شان یعنی حدود سه سالگی به دلیل برخی آسیبهای عصب شناسی به سوی بروز خلق و خویی تند گرایش دارند.

در کشور ما بزهکاری سبب شده است هر گروه از محققان آن را از دیدگاهی خاص بررسی کنند. تحقیقات و بررسی های دکتر احمدی پیرامون بزهکاری اطفال نشان می دهد که آمار محکومین قضایی در سال ۱۳۷۹ به بعد از مجموع ۳۲۵۰۸ مورد بزهکاری ۱۳۶۵۲ مورد آن یعنی بیش از ۱/۳ در سنین نوجوانی بوده است. در بررسی در کانون اصلاح و تربیت تهران در سال ۱۳۷۹ به بعد انجام پذیرفت سرقت با بیش از ۵۱٪ بالاترین نرخ بزهکاری در بین این قشر است و بعد جرم لواط با بیش از ۲۴٪ -ضرب و جرح با ۶٪ قرار داشته اند. مطمئنا شرایط نابسامان اجتماعی اطفال را به ارتکاب بزه ترغیب می کند. با توجه به بررسی های کانون اصلاح و تربیت تهران که در سال ۱۳۷۹ صورت پذیرفت حدود ۱/۲ از خانواده بزهکاران در خانه درگیری داشته اند و حدود ۱/۳ به کتک متوسل شده اند. نتایج تحقیقات در کانون اصلاح و تربیت شهرستان گرگان در سالهای ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ نشان داد نوجوانان نیاز فراوان به تامین احتیاجات غریزی -عاطفی و اخلاقی دارند. که در صورت برآورده نشدن فشارهای ناشی از آن موجب آسیب پذیری آنان می شود. نمونه آماری شامل ۵۵ نفر از بزهکاران نوجوان بود. بین عوامل خانوادگی -اجتماعی -اقتصادی -اعتقادات مذهبی و ارتکاب اطفال به بزهکاری در سطح اطمینان ۹۹٪ رابطه معناداری وجود دارد. در تحقیقی که دربند اصلاح و تربیت اردبیل انجام شد نشان می دهد بیشترین فراوانی مربوط به افرادی است که تعداد خانوار آنان از ۶ تا ۹ نفر می باشد. یعنی خانواده پر جمعیت بیشتر مرتکب جرم می شوند به دلیل اینکه والدین نمی توانند به فرزندان از نظر عاطفی رسیدگی کنند.

در پژوهشی که در سال ۱۳۶۵ محمد مهدی خدیوری زند تحت عنوان ساخت شخصیت و خانواده بزهکار نوجوان در کانون اصلاح و تربیت مشهد انجام گرفت مهمترین عوامل خانوادگی که باعث بزهکاری نوجوان می شود تحت عنوان: بی توجهی به فرزندان -سخت گیری و شدت عمل والدین -

فرار از خانه - دوستان ناباب و بی توجهی خانواده ها به ارزشهای مثبت مذهبی و اخلاقی اطفال مطرح شد.

علیم سرابندی در سال ۱۳۷۶۰ تحقیقی تحت عنوان بزهکاران نوجوان انجام داد و به این نتیجه رسید که شروع انحرافات نوجوان از محیط خانوادگی است و خانواده در ارضای غرایز و نیازهای اساسی نوجوان نقش عمده دارد. در پژوهشی دیگر نصراله انصاری نژاد در سال ۱۳۷۷ تحت عنوان بررسی مقایسه ای وضعیت خانوادگی - زیستی و شناختی کودکان و نوجوانان بزهکار و غیر بزهکار انجام داد و به این نتیجه رسید که افراد بزهکار دارای والدینی با انحرافات و سابقه محکومیت بوده و از هم گسیختگی بین آنان مشاهده می شود. از این مطالب پیداست که مسئله ای به این پیچیدگی را نمی توان با روشهای تحلیلی ابتدایی بررسی نمود.